

1859: l'any en que es va ordenar derribar el castell de Dénia.

ACLARIMENT: Esta publicació està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que és una obra colectiva, l'encarregat de la redacció final de cada article té llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuació de la seua preferència. Este tema és motiu de debat, pero no de divisió, entre nosatres.

Gmail rocchabas2018@gmail.com Twitter @CulturalRoc Facebook.@rocchabas

Ací l'enllaç a la web: <https://yosocche.com/associacio-cultural-roc-chabas-la-marina-denia/?lang=val>

SUMARI

PORTADA: Castell de Dénia.

EDITORIAL: 1859: l'any en que es va ordenar derribar el castell de Dénia. Per Pedro Fuentes Caballero.

Arranca la Junta de Govern dels Cronistes del Regne. Per Pedro Fuentes Caballero.

ADHESIÓ DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL ROC CHABÀS DE DÉNIA AL PREMI LLEALTAT 2026 DEL GRUP D'ACCIO VALENCIANISTA OTORGAT A EN JOSEP PEIRÓ I BERTOMEU. Per Pedro Fuentes Caballero.

Els Nostres Personages Valencians. Lluís Blanquer i Josep Ortí. Per Juli Moreno i Moreno.

Rogle. Editorial. La folga dels professors. Per Rogle Constanti Llombart.

Racó Pilota Valenciana. Un estiu redonet... Per Aureli López.

Resenya bibliogràfica: *No eixim del rogle: blaverisme i secessionisme.* Per Antoni Fontelles i Fontestad.

Patrimoni Valencià. Les Fires del Porrat. Per Rogle Constanti Llombart.

Les nostres rondalles valencianes. Els dos geperuts. Per Emili Miedes Bisbal.

Fotuda caloreta. Per Aureli Lóez.

COLABORA EN L'ASSOCIACIÓ CULTURAL ROC CHABÀS

Donar difusió ad esta publicació és la millor forma de col·laborar en nosatres. També pots fer-te **soci** (40€ a l'any), i t'enviarem per correu en PDF tots els números que es publiquen durant l'any. Si tens voluntat de fer alguna aportació econòmica, també te quedariem molt agraïts.

NOTA DE LA REDACCIÓ.

Els articles que van firmats són de l'exclusiva responsabilitat de l'autor. L'equip que confecciona esta revista convida als afiliats i simpatizants de l'Associació; per a que fent us de la democràcia interna que hem promés respectar, expressen lliurement les seues opinions sense més límits que els imposts pels estatuts de l'Associació.

SALUTACIONS

1859: l'any en que es va ordenar derribar el castell de Dénia

¿S'imagina Dénia sense el seu castell? Hui costa fer-ho, perquè la fortalesa és el gran símbol de la ciutat, el seu perfil més reconeixible i una de les principals fites de la seua memòria històrica. No obstant, va estar a punt de desaparèixer. En giner de 1859, l'Estat va ordenar l'abandó total del recint i el derrocament de les seues defenses, en una justificació militar tan tallant com a inquietant: calia impedir que poguera servir de refugi a l'enemic.

La mida no va aplegar a executar-se en tota la seua extensió, però va marcar l'inici d'un llarg procés de desmantellament i pèrdua de la funció defensiva que va alterar per a sempre l'història del monument.

La fortalesa que durant sigles havia protegit Dénia i el seu territori, des de l'etapa de la taifa fins a l'Edat Moderna, va passar a ser considerada per l'Administració un enclavament obsolet. El llenguatge fret i burocràtic de l'època, la definia com un “punt inútil en el sistema defensiu” i, además, defectuós en la seua construcció.

L'orde no solament afectava al castell denier, sino també a uns altres enclavaments estratègics, entre ells el de Sagunt, tots ells ja fora de la lògica militar que havia dominat bona part de l'història contemporània espanyola.

L'Archiu Municipal de Dénia, ha recordat que aquell decret culminava un procés de “tancament” de la fortalesa que venia d'anys arrere. Ya en 1842 s'havia suprimit la plaça de Dénia, encara que llavors la reacció de l'ajuntament, del jube i de varies de les figures més influents de la ciutat va conseguir frenar el primer intent de desactivació.

Uns anys més tard, en 1845, el castell encara conservava oficialment la condició de “punt fort de tercera classe”, en una guarnició al comandament del coronel Bernardino Trias i Sampot, que seria el seu últim governador.

Aquell trànsit no va ser sol administratiu o militar. En una ciutat com Dénia, a on la presència de l'exèrcit havia format part de la vida quotidiana durant generacions, la fortalesa era també un espai social.

La tropa, els comandaments i les seues famílies s'integraven en el paisatge humà de la localitat i representaven inclús un cert ranc, una presència associada al prestigi i a l'autoritat. Per això, la pèrdua de la funció defensiva del castell no va ser un simple canvi d'us: va supondre el final d'una etapa històrica i emocional per a la ciutat.

En 1859, durant el regnat d'Isabel II, el castell va quedar definitivament apartat del seu paper militar. I en 1863 es va produir el final formal d'eixe procés, en l'entrega a l'alcalde Benito Merle Monfort de la fortalesa, dels quarters de la Porta de la Mar i de la muralla, aixina com dels murs del Fortí i de l'archiu. Era el final institucional d'una realitat que ja duya anys desfent-se.

No obstant, el derrocament ordenat no va aplegar a consumir-se del modo previst. El castell no va ser arrasat per complet, pero sí va quedar durant dècades en una situació molt allunyada del seu valor patrimonial actual. Diversos estudis han senyalat que, temps més tard, va ser adquirit per una junta de veïns de Dénia en l'objectiu de preservar-ho, encara que a la fi va ser somés a una explotació econòmica molt distinta de la seua funció històrica original.

Llunt de convertir-se de colp i repent en un monument protegit, el castell va acabar en mans privades. L'investigació de Josep A. Gisbert va revelar que en 1880 el recint estava dividit en parcel·les pertanyents a grans terratinents i dedicat al cultiu de la pansa i de l'armeler, en ple auge d'una economia agrícola que va transformar radicalment l'espai. Els bancals i màrgens varen cobrir els restants de l'antiga vila migeval de Jaume I, alterant de forma irreversible la topografia del conjunt.

Aquell paisatge agrícola va tindre també una dimensió casi d'abandó patrimonial. El recint permaneixia tancat baix clau i contava inclús en una guardiana, un detall que hui resulta revelador del nivell de privatisar i aïllament al que va aplegar un dels monuments més importants de la ciutat. La fortalesa, que havia segut baluart militar, va acabar reduïda a explotació agrícola i propietat fragmentada.

Eix episodi va deixar una empremta profunda en la memòria local. No es va tractar solament d'un decliu material, sino d'una llarga travessia des de la grandia històrica fins a la subordinació a interessos privats.

El castell va anar perdent sentit estratègic, pero també presència pública, fins a quedar casi desfigurat per complet en el seu us i en la seua llectura com a patrimoni col·lectiu.

L'història va donar un gir decisiu en 1952, quan l'Ajuntament de Dénia va adquirir finalment la fortalesa.

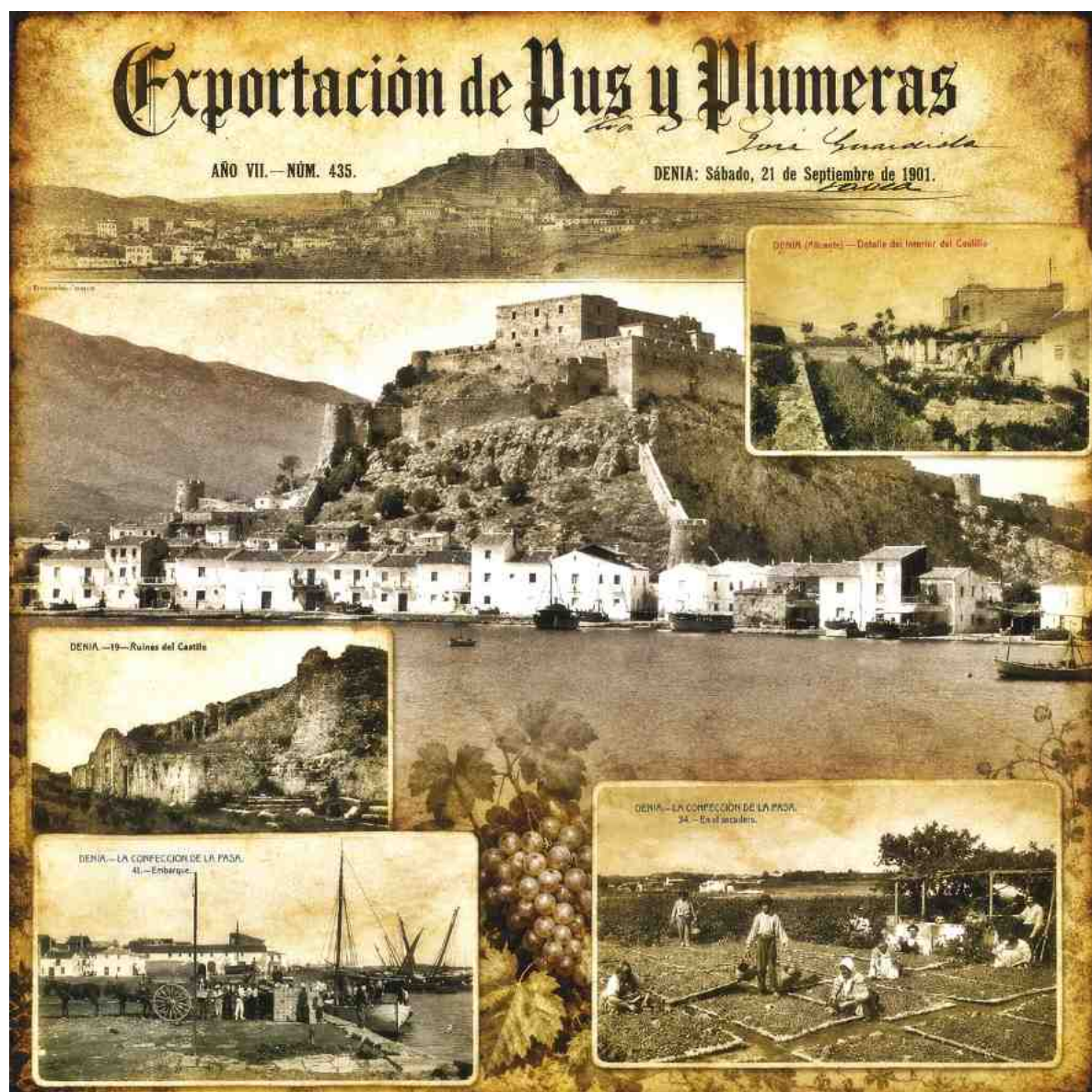
A partir de llavors va començar una nova etapa, ya vinculada a la protecció, la recuperació i la posada en valor del recint com bé comú de tota la ciutadania. Va ser el pas definitiu per a que el castell deixara de ser una finca privada i tornara a entendre's com lo que sempre havia segut en el fondo de la memòria de la ciutat: el gran referent històric i simbòlic de Dénia.

Hui costa imaginar que eixe mateix castell, que domina el caixco urbà i definix l'identitat visual de la ciutat, va estar a un pas de desaparéixer. Pero l'història demostra que els monuments no sempre sobreviuen per la seua pròpia inèrcia.

A voltes ho fan pese als plans que els amenacen, pese als usos que els degraden i pese a l'oblit. En el cas de Dénia, la fortalesa va resistir lo suficient per a seguir en peu i convertir-se en emblema. I això, vist en perspectiva, ya és casi una victòria històrica.

Pedro Fuentes Caballero

Acadèmic de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana corresponent per Dénia

Arranca la Junta de Govern dels Cronistes del Regne

La secció de Cronistes del Regne que existix des de 1955 en el Centre de Cultura Valenciana, hui Real Acadèmia de Cultura Valenciana, té nova Junta de Govern aprovada des d'este mes de juny de 2026. La Real Acadèmia de Cultura Valenciana, presidida pel juriste Luis Miguel Romero Vilafranca, va segregar la secció de cronistes d'acadèmics corresponents i posteriorment va nomenar al professor de l'Universitat Catòlica de València, director del círcul universitari d'Història Comarcal i acadèmic de número i croniste de Meliana Francisco Cardells, director d'esta.

Es dona la circumstància que el nou director és un reconegut croniste que compagina el seu alvertent d'estudis locals en els universitaris i al respecte ha volgut recordar al fundador de la saga dels Momblanch, "Francisco de Paula Momblanch i González que tenia dos doctorats i era una figura intel·lectual de primer orde sense refusar a ser croniste de Mur d'Alcoy, un home que va saber amar la seua terra i defensar la tradició". En este sentit, per al nou director dels cronistes "en els anys 50 del segle XX es va fonamentar una valenciania a través dels corresponsals dels cronistes que varen vertebrar com ningú nostra cultura i patrimoni valencià".

En el nou organigrama figuren com vicedirector el croniste de Casinos i director de l'Escola d'Estudis Valencians de la RACV, José Salvador Murgui i com a secretària Pepa Sempere, cronista de Bocairent. La Junta de Govern contempla el planificació territorial en tres delegacions provincials que són la d'Alacant dirigida per Antonio Luis Galiano, croniste d'Oriola, i president d'honor de RAECO (Real Associació Espanyola de Cronistes Oficials); la de València per Miguel Aparici, croniste de Cortes de Pallàs, i antic president de la delegació de l'Associació Espanyola d'Amics dels Castells (AEAC), i la de Castelló per Rafael Marin, croniste de Sogorp, expert en Alt Palància i l·literat consagrat.

Per la seua banda, Alfons Vila i Moreno, croniste de Cerdà, Novelé i L'Alcúdia de Crespins, és el archiver-bibliotecari del fondo local.

Les vocalies inicials són assumides per Marina Estarlich, cronista d'Antella i Aurelià Lairón, croniste d'Alzira i reputat historiador de la Ribera.

El nou director ha destacat el paper dels sacerdots com a investigadors dels municipis i l'història local, subrallant “no en va nostra secció té l'honor de dur el nom del canonge Roc Chabàs, impulsor de l'investigació foral i municipal en el segle XIX”. Per al croniste de Meliana el canonge Roc Chabàs és “el pare de l'historiografia científica valenciana dels temps moderns i l'antecedent dels cronistes, d'ahí que duga el seu nom la secció”. Defenent el paper eclesiàstic entre els cronistes, Cardells evoca al ya desaparegut antecessor pare franciscà Benjamí Agulló “pel seu caràcter conciliador i el seu valencianisme”. En l'actualitat el sacerdot triat és el croniste de Fortaleny i director de l'Archiu de la Religiositat Popular, Andrés de Sales Ferri.

Una atra aportació innovadora ha segut el nomenament de consultors especialisats per a l'organització, cas dels acadèmics corresponents de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, Juan Antonio Alonso Resalt, croniste de Leganés i president RAECO, i Manuel Peláez, croniste de Priego de Córdoba i lletrat RAECO.

La semana vinent serà presentada a la Junta General una llista tancada de personalitats com agregats col·laboradors de secció els noms de la qual encara no són públics. Esta figura d'agregats col·laboradors està contemplada de forma estatutària per a persones de reconegut prestigi o investigadors d'àmbit local que no necessiten ser cronistes oficials ni acadèmics. En paraules del director dels cronistes “és una figura que deu contemplar-se perque amplia la nostra base i hi ha persones valioses que deuen incorporar-se a la tasca de modernisar i realçar la memòria i el patrimoni local”.

Pedro Fuentes Caballero

ADHESIÓ DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL ROC CHABÀS DE DÉNIA AL PREMI LLEALTAT 2026 DEL GRUP D'ACCIO VALENCIANISTA OTORGAT A EN JOSEP PEIRÓ I BERTOMEU

Benvolguts amics valencianistes, autoritats, representants de les distintes entitats culturals i cíviques, i molt especialment, estimat i molt volgut Josep Peiró i Bertomeu:

L'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia vol fer públic, en est acte tan significatiu, la seua més sincera felicitació i la seua total adhesió a la decisió adoptada pel Grup d'Accio Valencianista d'otorgar el Premi Llealtat 2026 a En Josep Peiró i Bertomeu. Ho fem en orgull, en emoció i també en la satisfacció de saber que este prestigiós guardó recau en una de les persones que millor representen els valors que han sostingut durant dècades el moviment valencianiste: la fidelitat als principis, la constància en el treball, la generositat en el servei als demés i l'amor incondicional a la nostra terra.

Perque parlar de Josep Peiró no és parlar únicament d'un home. És parlar d'una manera d'entendre el valencianisme. És parlar d'una vida entregada a la defensa de la llengua valenciana, de la nostra història, de les nostres senyes d'identitat i de les institucions culturals que han mantingut viva la flama del poble valencià en moments fàcils i també en moments difícils.

A lo llarc dels anys, Josep ha demostrat que el valencianisme no es construeix únicament en grans discursos ni en titulars espectaculars. Es construeix, sobretot, en el treball quotidià, silenciós moltes voltes, persistent sempre. En hores i hores de dedicació altruista.

En reunions, activitats, publicacions, actes culturals, conferències, campanyes i iniciatives que moltes vegades no transcendixen als mijos de comunicació, pero que resulten imprescindibles per a mantindre viva la consciència colectiva del nostre poble.

Com a docent de professió, ha dedicat la seua vida a ensenyar i formar persones. Pero també ha eixercit una important llabor pedagògica dins del valencianisme, ajudant a transmetre a noves generacions l'orgull de ser valencians i la necessitat de defendre una identitat pròpia que forma part inseparable del patrimoni històric d'Europa.

La seua presència ha segut constant en les principals entitats valencianistes del nostre temps. Soci, col·laborador, impulsor, directiu o fundador segons les circumstàncies, sempre ha estat allí a on València l'ha necessitat. Des del Rogle Constanti Llobart fins al Piló de Burjassot, passant per Amics de la RACV, la Convenció Valencianista, Cardona Vives, el Grup d'Accio Valencianista i moltes atres iniciatives culturals i cíviques.

Pero si hi ha una qualitat que definix especialment a Josep Peiró és la seua capacitat per a unir. En temps en que moltes voltes les diferències poden separar als qui compartixen objectius comuns, Josep ha segut una persona capaç de fomentar el diàlec, construir ponts i impulsar espais de col·laboració. Sempre en trellat. Sempre en serenitat. Sempre en una extraordinària capacitat organisativa.

Des de l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia coneixem molt be eixes qualitats. Per això el nomenàrem Soci d'Honor de la nostra entitat. I per això sentim hui una especial alegria al vore que el conjunt del valencianisme reconeix també una trayectòria que mereix tots els honors.

Els qui coneixem personalment a Josep sabem que darrere de cada iniciativa hi ha hores de treball discret. Sabem de la seua perfecció en les coses ben fetes. De la seua disciplina. De la seua capacitat de sacrifici. De la seua llealtat inqüestionable als ideals que ha defés durant tota la seua vida.

I és precisament eixa paraula ¡llealtat! la que dona nom al premi que hui rep.

Llealtat a València. Llealtat a la llengua valenciana. Llealtat a les Normes d'El Puig. Llealtat a la Real Acadèmia de Cultura Valenciana. Llealtat a les entitats que treballen per la dignificació del nostre poble. Llealtat a una manera honesta, coherent i noble d'entendre el valencianisme.

En una societat dominada massa a sovint per l'immediatea, per l'interés personal o per la comoditat, resulta especialment important reconéixer ad aquelles persones que han fet de la fidelitat als seus ideals una forma de vida.

Per això este premi no reconeix únicament una trayectòria individual.

També homenaja una generació de valencianistes que han dedicat la seua vida a mantindre viva la consciència nacional valenciana.

També simbolisa el respecte a tots aquells que han treballat durant dècades per la defensa de la nostra cultura. I també representa una esperança per a les noves generacions que continuaran este camí.

Des de Dénia, ciutat de Roc Chabàs, ciutat oberta al Mediterràneu i orgullosa de la seua història valenciana, volem sumar-nos ad este homenage en tota la força de la nostra estima i del nostre reconeiximent.

Per tot açò, l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia expressa la seua més fervorosa enhorabona a En Josep Peiró i Bertomeu i agraïx al Grup d'Accio Valencianista haver sabut distingir en el Premi Llealtat 2026 a una figura imprescindible del valencianisme contemporàneu.

Estimadíssim Josep:

Este guardó honra la teua persona, honra la teua trayectòria i honra també als centenars de valencianistes que han compartit en tu anys de treball i compromís. Que este reconeiximent siga també un estímul per a continuar treballant per València, per la nostra llengua, per la nostra cultura i per les nostres senyes d'identitat.

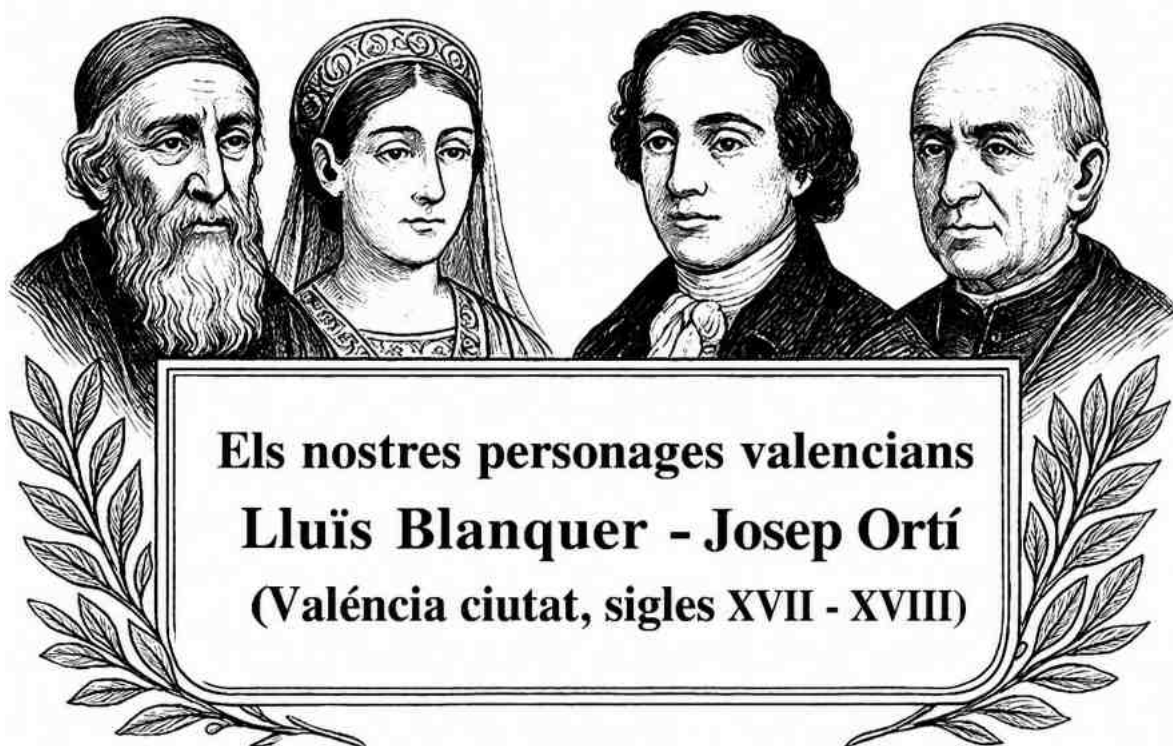
Perque els pobles que saben honrar als seus millors fills són també els pobles que saben construir el seu futur.

Moltíssimes gràcies.

Pedro Fuentes Caballero

President de l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia

Portada del volum "Lletres missives" (AHMV), que conté el Memorial de Blanquer i Ortí.

Lluís Blanquer i Josep Ortí quedaren units per a l'història valenciana per un fet extraordinàriament significatiu: ambdós foren protagonistes d'una suplica (la primera de moltes) a Felip V per a que "perdonara" als valencians i els retornara els Furs. Llamentablement es molt poca l'informació i escasses les senyes biogràfiques de les que se disposen, especialment del primer.

Lluís Blanquer, en alguns casos citat com Pere Lluís Blanquer, fou jurat del Consell de la Ciutat de València –jurat en cap, en alguna documentació– just quan es produïx l'abolició dels Furs pel Real Decreto del Casón del Buen Retiro (29 de juny de 1707), en el que Felip V condemnava als valencians a l'uniformisme borbònic i a regir-se per "las leyes de Castilla", abolint les que els havien seguit propies i reprimint l'ús de la llengua valenciana, prohibint-la específicament en l'àmbit oficial i en l'administració civil i judicial.

De **Josep Ortí i Moles** se sap que estudià lleis en l'Universitat de València i que, com son pare, Marc Antoni Ortí Ballester, fon secretari dels tres Estaments del Regne (GERV), secretari de l'Ajuntament de València i també docent i escriptor –va ser membre de diverses acadèmies–. Entre els seus escrits, especialment poemes i alguns tractats, podem mencionar: “Gozosa exclamación de un valenciano después de la rendición del castillo de Alicante” i “Triunfos del Rey nuestro Señor y obsequios de Valencia”.

També escriví obres dramàtiques, algunes de les quals arribà a estrenar. Els dos, a pesar d'haver-se alineat en la causa borbònica, consideraren un greu agravi l'abolició del dret foral valencià i, des del Cap i Casal, en nom de la Ciutat i Regne, redactaren un memorandum en el que sol·licitaven –pregaven– foren retornats els Furs, es dir, la derogació del decret que els abolia.

Poc estudiat està este succeís, com poques ho estan totes les voltes en que València, Cap i Casal, reclamà la devolució dels Furs.

Fins a onze ocasions se contenen, des del mateix any 1707 fins a 1809, poc abans de la celebració de les Corts de Cadis. El Consell de la Ciutat (actual Ajuntament) conseguí entre 1719 i 1721, de viva veu del borbó Felip V, la restitució, baix el condicionant de que se li sol·licitara per escrit; aixína ho feu el govern de la ciutat, no sense que l'iniciativa trobara tota classe d'impediments i fora obstaculitzada i frenada per una administració ja en mans de castellans: el capità general, l'intendent, els jutges i la Real Audiencia. Blanquer i Ortí redactaren el primer memorial i foren els emissaris que portaren personalment al rei lo que se ve a conèixer com a “Memorial de 1707” de suplica per la restitució dels furs.

En ell, en una redacció enrevesada i barroca, s'adiuen dos raons fonamentals, entre mil supliques, peticions i disculpes; estes eren: primera, que l'indult de 5 de juny i el decret de 29 de juliol reconeixien la fidelitat de la major part dels valencians, al menys dels més il·lustres que no s'absentaren; i la segona fon que, a pesar de la motivació expressada en el decret d'abolició de 29 de juny, no havia existit rebel·lió en València.

S'insistia en que l'oposició al rei no havia seguit, ni molt manco, genèrica entre les diferents classes socials, per lo que era molt injust que tots pagaren lo que només alguns havien protagonitzat.

A pesar de presentar-lo en un moment que consideraren el mes adequat -la reina havia donat a llum a l'infant Lluís i la remissió es feya per mig de personages tan importants com ho era el Duc de Medinaceli-, no gojà de l'atenció del Borbo Felip V. Es mes, als responsables de la redacció, Blanquer i Ortí, se'ls condenava a l'exili i eren reclosos en el castell de Pamplona.

La legislació que afectava al dret privat si que se retornaria a Arago en 1711; i mes avant a Calatunya i Mallorca, pero no aixina a Valencia. Encara que podria haver contat en certa benevolència real, pareix que mai interessà a la Chancilleria –ara Audiencia– de Valencia recuperar-lo, donat que estava copada, com unes atres institucions, per castellans (estrangers), als quals els resultava molt mes facil aplicar, en castella, les lleis castellanques que no les lleis forals que desconexien.

El Memorial se despachà segurament el dia 22 d'agost, i el dia 4 de setembre ya devia de ser coneixedor el propi rei, havent fet d'intermediari, com s'ha dit, el Duc de Medinaceli.

El 12 d'eixe mes ya s'havien produït conseqüències: Blanquer i Ortí eren recluïts en les Torres dels Serrans; dos dies mes tart, el 14, partien cap al desterro en Pamplona.

Provablement, i a rant del naiximent de l'hereu real, la Ciutat preparà unes grans festes, i el 12 d'octubre se preparava un nou memorial en el que “la ciudad se rendía ante la fuerza y el absoluto poder del monarca”, document que es dirigia a Jean Michel Amelot i José de Grimaldo, dos personages claus en la monarquia felipista, sent el segon d'ells Secretari d'Estat.

En l'escrit s'aprofitava per a sollicitar, ademes de la benevolència real, el perdo per a Blanquer i Ortí, que a la fi eren lliberats.

Ya no correspon als nostres personages, pero en 1719 hi ha un nou intent de recuperació parcial dels Furs en motiu d'una visita real al Cap i Casal, del 5 al 8 de maig.

Ans de la partida, els representants municipals presentaven un nou memorial sollicitant eixa devolució, basant la petició en la dificultat que entranyava el canvi del sistema lleial en l'aplicació del dret i tambe en analogia en les concessions que havia fet el rei a Arago i Catalunya.

Nous memorials, en 1721, 1731, 1734, 1739, 1760 i 1809, es succeïxen sense exit. Pareix que una de les causes de que quedaren en l'oblit estes peticions era la falta d'unio dels propis valencians, puix hi havia estaments i classes que treen benefici personal de l'aplicació de la legislació castellana.

Juli Moreno i Moreno

Fullet de “Tots els dies 9”. Activitat que organisa Convenció Valencianista

ROGLE

“TOT S’HO MEREIX VALENCIA.
PER A VALENCIA ES TOT.”

CONSTANTÍ LLOBART

Juny 2026

Numero 237

EDITORIAL

La folga dels professors

El passat 11 de maig començà una **folga de professors i mestres** del sector públic en infantil, primària i secundària. El tema, com passa en tot actualment, s’ha polaritzat i els professors troben tant recolzaments com rebujos.

Des del punt de vista estrictament **valencianiste** el rebuig ve per les pretensions de que el **Consell** no faça cap canvi entorn a la llengua, es dir, seguir tal qual el procés de catalanització, sino incrementar-lo. En particular, demanen que deixen de ser “censurats” (en expressió habitual de la premsa) els autors catalans en el currículum. Recordem, de pas, que no se tracta de censurar, sino de prioritzar als autors valencians; això sí, autors valencians acceptats pel paradigma catalanista, mentre s’aplica la més estricta censura als autors valencians que escriuen en autèntica llengua valenciana, en normes d’El Puig.

No, definitivament no pot resultar simpàtic al valencianisme un col·lectiu que afirma que és important despertar **l'espírit crític** en els chiquets, però que a l'hora els educa en els prejutges antivalencians propis del pensament únic que practica. Lo qual debilita, de pas, la seua defensa de l'escola pública com un espai especialment obert a la diversitat, que només és acceptada sempre i quan no afecte al dogma establert.

El nom dels sindicats convocants, **STEPV, CCOO PV, UGT PV**, ja parla de la seua orientació, però és que, a més, al marge dels sindicats, els professors s'han organitzat en assemblees, i a l'organisme aglutinador l'han nomenat **CACPV**, és dir **Coordinadora d'Assemblees Docents del País Valencià**. Si en el cas dels sindicats lo del PV se pot considerar una reacció de la **Transició**, que una coordinadora conformada en 2026 en la pretensió de ser neutral ideològicament s'autonomene del País Valencià dona idea de fins a quin punt el professorat valencià (o la part més activista d'ell) viu en una realitat paral·lela al marge de l'història i la condició del poble valencià.

Abundant en el tema, resulta també cridanera l'oportunitat de la convocatòria. En lo que va de segle s'han fet moltes movilizacions, però la primera **folga general educativa** com a tal fon en 2007; hi hagué una altra en 2012 (contra els retalls), que se prolongà en diverses protestes fins a 2015. Aquí comença un període de tranquil·litat en alguna que altra movilizació menor.

¿Què passà en 2015 per a que sobrevinguera tanta pau? Que començà el període de govern del **Botànic**. Els problemes continuaven, però ara ja no governava la dreta. A ningú li podia estranyar que, guanyades les eleccions autonòmiques pel **PP** i conformat govern en 2023, els faltara temps per a organitzar una folga en 2024. I, passats a penes dos anys de l'anterior, ja tenim una altra folga general.

No, no se pot negar que hi ha una intenció ideològica darrere d'esta movilizació.

¿Vol dir això que els professors no tenen raó al mobilitzar-se? En absolut. Vol dir que estan sent instrumentalitzats en intencions polítiques. Però, ¿quín aspecte de la vida moderna no està **instrumentalitzat** per la política?

Alguns professors segur que no s'haurien sumat mai ad esta folga en l'època del Botànic i estaran encantats de **desgastar** a l'actual govern, però dubte molt que només la seua ideologia els faça acceptar de bon grat la pèrdua de 150 euros diaris (promig aproximat de lo que pert cada docent cada dia de folga). I la majoria ni tan sols estan pensant en ideologia. Les seues condicions s'han deteriorat en el pas dels anys i s'hagueren mobilitat igual governara qui governara. No se pot tractar de desprestigiar a tot el col·lectiu per una minoria, per més que siga la que du la veu cantant.

L'actitud de la **Conselleria** també ha atiat el foc. Mentre els altres exhibien **ma esquerra**, reunint-se en els sindicats per a rebujar amablement les seues peticions, estos han optat pel **puny de ferro**, negant-se de primeres a negociar i indignant al col·lectiu. Ara, en la movilizació en marxa, també fan mal tractant de desprestigiar al professorat enfrontant-lo en la societat.

Perque no son justes les acusacions de que els professors treballen poc per a lo que cobren. Si se permet la comparacio, ningu espera que un **actor de teatre** estiga huit hores al dia damunt de l'escenari; es un treball massa exigent psicologicament. Un professor tambe està davant d'un public, pero este, ademes, no està separat de l'escenari, en el pati de butaques, sino que interactua continuament en el professor, que no només ha de transmetre el contingut de l'assignatura, sino que ha d'estar pendent de cada alumne, de les seues peculiaritats i de les interaccions entre ells. Un treball molt exigent que, ademes, ha de fer en unes condicions molt difícils.

No es d'estranyar que una de les reivindicacions siga la baixada de ratios, junt en la solucio a la perda de poder adquisitiu –donat que fa 19 anys que no actualisen el sou–, la falta d'inversio en les instalacions, o l'increment de burocracia, entre unes atres.

Aixina que sí, que hi ha motius per a **recolzar** la folga dels professors per motius laborals, com tambe per a **criticar** part de les reivindicacions, de tall mes be politic-ideologic, aixina com l'intencionalitat amagada dels promotors de condicionar a l'opinio publica de cara a les eleccions de 2027.

Rogle Constanti Llobart

RACÓ PILOTA VALENCIANA

Un estiu redonet...

Va acabant el mes de juny més calentet de lo normal, gràcies que el més valencià dels esports nos refresca l'esperit en unes partides de pilota que són més espectaculars cada vegada, tant les femenines sobretot a Raspall com les dels chicots sobretot a l'Alt o Escala i Corda i també a Raspall; no nos oblidem de les Llargues i la Palma, de la Galocha i les Curtes, del Frontó Valencià o les 3 parets a la valenciana manera, de la Pilota Grossa o els Trofeus, dels Individuals que marquen noms i èpoques, de les semifinals i finals del genial món dels Clubs, dels reptes o desafius, dels grans Premis que li aporten algun goig a les normalment empobrides bojaques dels i les pilotaris... i de les sempre inoportunes lesions que són la part negativa i inevitable del deport més bonic del món.

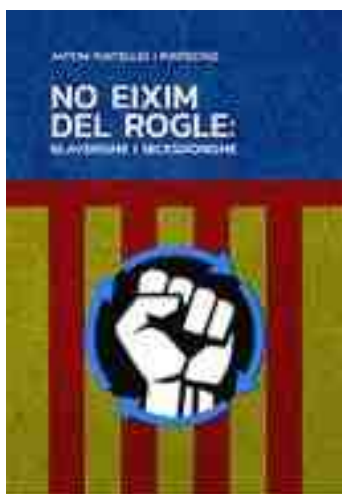
Acabem de vore i viure les tres grans finals individuals: la primera a Raspall femení en la desijada i treballada victòria 25x10 d'Ana de Beniparrell sobre la gran Victòria de València, emoció, llàgrimes i un trinquet de La Llosa de Ranes a seny o ple del tot; la segona aplaçada a Escala i Corda en Pelayo, vibrant i també plenat en justa victòria de Marc Giner de Murla 60x45 sobre l'esquerrer Salva Palau i la tercera a Raspall en Xeraco, apassionant i en joc elèctric que en iguals a 10 hagué d'acabar-se per la lesió, dura lesió del gran campeó Tonet IV qui li cedia el títol de campeó al jove Ivan d'Ontinyent... emoció i eixemple de germanor deportiva quan Ivan va fer que Tonet IV compartira l'imatge en la chicoteta "Feninde" agarrada pels dos.

Hem de felicitar als pilotaris de La Rectoria per la seua victòria, 34 Lliga a Palma en Muchamel sobre Tibi B; quan escrivim açò està a tall de celebrar-se la gran final de la 42 edició a Llargues, també en Muchamel, l'equip d'Orba també contra La Rectoria; s'acaba d'anunciar el Gran Premi d'Ondara per al dimarts 23-6... Puchol II, Conillet i Tomàs II front a Francés, Àlv. Gimeno i Jesús..., està en joc la 28 edició del Trofeu Gregori Mayans a Raspall femení i masculí en finals el 27 i 28 de juny... i les grans finals en Alfafar de la 39 edició de Frontó Valencià parelles i les finals en Monserrat de totes les categories escolars del 51 Corte Inglés a Galocha i...

Tenim l'abellidora oferta d'un grapat de Campus de Pilota on compartir els coneiximents del nostre deport en els banys, els jocs i sobretot eixa convivència tan agermanadora com necessària i pròpia del joc de pilota. Bon estiu.

Aureli López

RESENYA BIBLIOGRAFICA

Fontelles i Fontestad, Antoni *No eixim del rogle: blaverisme i secessionisme* Edita: Convencio Valencianista, Institut d'Estudis Valencians, Grup d'Accio Valencianista i Rogle Constanti Llobart de Cultura Valenciana. Valencia, 2025 (95 pàgines).

Fontelles, en este treball, que s'estructura en tres grans capítuls, te com a tema central l'anàlisi d'un article antic (2001) del filòleg Miquel Àngel Pradilla que aspirava en son moment a ser una descripció-explicació tècnica o científica sicosocial– de la realitat valenciana. El treball de Pradilla s'inscriu en una corrent ensagística prolífica i tòpica que sol mostrar la debilitat teòrica i pràctica del 'valencianisme tricolor' (simbolitzat en la defensa de la Senyera, en blau) com un moviment falsari, antidemocràtic, dretà i especialment anticientífic i antiintel·lectual. Precisament els primers apartats són de contextualització i ajuden a entendre eixos temes en que s'adjectiva al valencianisme tricolor, en els quals es persegueix el seu descredito buscant crear una sensació d'odi i de rebuig.

Seguint el model d'uns altres treballs de Fontelles –alguns ressenyats en anteriors números del Rogle–, l'objectiu del (re)anàlisi es donar una versió alternativa necessària per a desmontar alguns llocs comuns i prou de desinformació sobre el valencianisme, lo que Pradilla, i uns altres ensagistes de la mateixa tendència, denomina 'secessionisme' (pràctica idiomàtica) i 'blaverisme' (teoria social).

Al remat, quan es critiquen postures o hipòtesis contràries s'han de tindre molt presents la simetria explicativa (la mateixa argumentació val per a l'adversari epistèmic i per a mi) i la reflexivitat (lo aplicable a l'altre també me pot ser aplicat a mi). Es dir, si el 'blaverisme-secessionisme' es una ideologia (teoria i pràctica), el 'catalanisme-uniformisme', també ho es.

J. B. A.

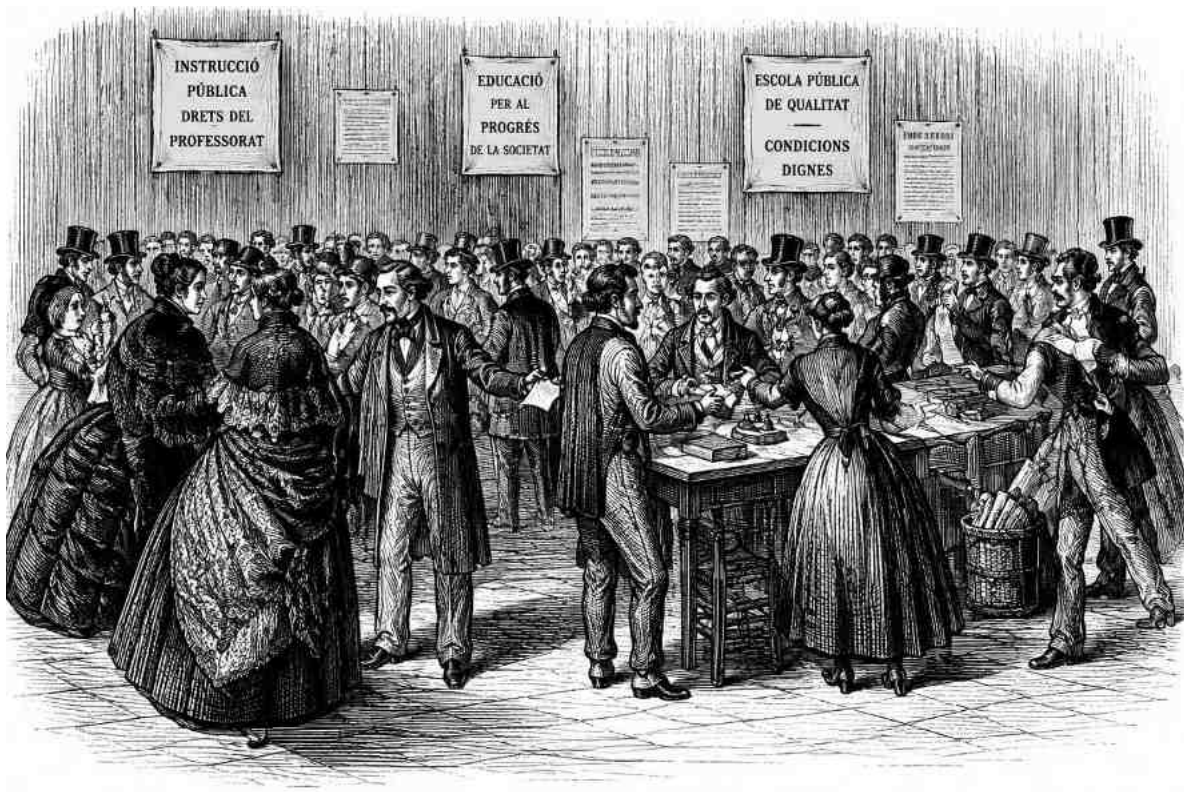
LES FIRES DEL PORRAT

Els porrats son una de les mes antigues tradicions valencianes, de fet hi ha una dita valenciana que diu: “**Dels porrats de giner, Sant Antoni es el primer**”. La tradicio dels **porrats** o “**fires del porrat**” s’associa a la celebracio de diferents festes del santoral que se succeixen a lo llarc de l’any. Els seus inicis s’atribuixen a la veneracio de la societat agricola als sants en la finalitat de conseguir bones collites i fertilitat en els animals

Els antics diccionaris valencians ya definien els “porrats” com una especie de **fires d’aliments** en les quals es venien avellanes, armeles i cigrons torrats, albercocs i prunes seques, torro, etc. Estes fires es celebraven al voltant d’iglesies, ermites o santuaris, en motiu d’alguna festivitat religiosa, o vinculades a romeries com indica l’historiador **Martínez Aloy**.

Con moltes de les tradicions valencianes, el seu orige se remontaria al temps dels “moros”. Aixina ho afirma el croniste **Juan Luis Corbín** en senyalar que alguns historiadors ho atribuixen a “**cosa de los moros**”, principalment perque el cigro torrat (d’ahi la derivacio de “**torrat**” a “**porrat**”), formava part dels menjars de moltes celebracions dels musulmans valencians. **Pascual Pérez Rodríguez** retrotrau esta tradicio a epoca romana, resenyant la venda del porrat com a llepolia en l’epistolari d’Horaci.

Segons **Lluís Cebrián i Mezquita**, -croniste-, en Valencia ciutat se dona testimoni d’esta activitat en les commemoracions de l’entrada triumpfal de Jaume I els 9 d’octubre, festivitat de Sant Donis. Conta que la costum d’este dia era obsequiar-se en chufes, tramussos, faves bollides, armeles i cigrons torrats, tradicio que s’estengue en el temps a les populars “**festes de carrer**”. En l’actualitat hi ha una serie de localitats pertanyents a La Safor que conformen lo que es coneix com “**ruta dels porrats**”. **Oliva i Benirredrà-Gandia** es a on s’inicia la ruta el 17 de giner, festivitat de Sant Antoni, traslladant-se la festa, en una semana de diferencia, a la **Font d’en Carrós** i, a principis de febrer en **Potries** per Sant Blai. **Rótova** serà la localitat que tanque, en Sant Macià, a finals de febrer, les festivitats d’hivern.

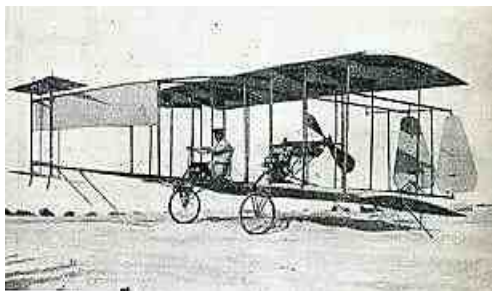

En estiu, **Tavernes de la Valldigna** fa porrat el dia de la Sanc en juliol, i el de Sant Llorenç en agost; i per ultim en **L'Alqueria de la Comtesa**, finalisa esta ruta, en setembre, en el Porrat dels Sants de la Pedra. Ademes d'en estes localitats, trobariem porrats en moltes atres poblacions valencianes, inclus encara en mig de l'agitacio moderna de la ciutat de Valencia (festivitats de la Candelaria, Sant Blai i Santa Llucia).

La venda del porrat s'efectua en tendes ambulants, generalment ateses per dones que reben el nom de **porrateres**, personages molt populars que arribaren a apareixer en sainets costumistes del segle XIX com *De Sant Antoni a les Torres dels Serrans*, de **Eduart Escalante (fill)**, o *Consells a un casat*, de **Andreu Martí Pineda**.

Text tret del *Rogle*

¿**CONEIXIEU QUE...** en **Paterna** es realisa el primer vol a motor d'Espanya?

El cullerà **Juan Olivert** s'envolà el dia 5 de setembre de 1909 en terrenys del camp de maniobres del Regiment d'Artilleria numero 11 de Paterna. L'any que ve es complixen els cent anys d'esta fita. En motiu d'esta efemerides l'Ajuntament de Paterna ha sollicitat a la Comissio de Programacio de sagells l'emissio d'un sagell commemoratiu, tal com ya va fer en motiu del 85 i del 95 aniversari. Des d'estes pagines nos afegim a la sollicitut de l'Ajuntament paterner.

Text tret del *Rogle*

Els dos geperuts

Puix, senyor... Una volta hi havia dos **geperuts**: l'ú vivia en Cussac i l'atre en Medrac. Els dos es coneixien molt be. Heus aci que una certa jornada de setembre, despres de dos semanas de pluja, buscant **esclatasancs** ells es trobaren en lo bosc de Baden.

-¡Nyas, tu eres, che !

-¡Puix, sí !Yo soc, el mateix que veus i et parla ¡Bon dia!

¿ I com te va la vida ?

-Aixina, aixina, ya ho veus fent **pebraços** per a poder-ne menjar uns poquets i vendre els atres.

¿ I a tu com te va la cosa?

-Aixina, aixina, tambe. No cal que to ho conte, ya t'ho pots pensar: Tirant, nomes que tirant... Pero ¡Redell tu ya no tens gepa! ¿Com es aixó? ¿Qué has fet per a llevar-te-la de damunt?

-¡Puix no, ya no la tinc com tu ho veus!

-¿ I qué es lo que has fet per a aixó?

-Sentem-nos i ara te contare la meua historia. Yo crec que tu podries fer lo mateix, si es que tu vols, che. Es el teu problema, yo no et puc ni dec obligar... Segurament et passaria lo que a mi, i et llevaran la gepa, del **llom**:

-Un divendres per la nit, ya fosc, tu aniras al prat Lauret ¿saps? Propet del Castell de Bashavela.

Tu et pararas a l'entrada, i alla a mijanit voras arribar a set homens: Estos son els mes grans **bruixots** de Medoc.

T'he de dir que, ans de tot, no deus tindre gens de por. Els deixaras passar. Ells no et faran res de mal. Ells tampoc faran gens de cas de ta persona. Ara tu els seguiras. Quan ells hauran aplegat al mig del prat, tots ells s'agarraran de la mà, després ells faran un rogle i cantaran rodant rodant: Tres per set vintiu, tres per set, vintiu... i seguiran aixina. Tu contaràs tres rodades de rogle, i... de seguida tu botaras al mig d'ells i diras: I un mes son vintidos. Ells es pararan i tu voras... Nostre **geperut** no faltà al SABAT o reunió d'**enciclers** el divendres següent, i podeu creure-vos-ho, de tota bona fe, que ell ho va fer tot tal com l'atre **garsat** li ho havia dit. Però...

-¡Ah! ¡Mare de Deu! - digue un del **bruixos**-. ¡Un atre geperut mes encara! ¡Estos no acabaran mai de vindre a enujar-nos! I ¿qué li farem per a que se'n vaja ben **amarc** i no ne vinguen mes?

-¡Està be, ya ho se! Ara cal ficar-li la gepa de l'atre.

I això es lo que feren al pobret desgraciat, sí això, desgraciar-lo mes encara de lo que ell estava.

Imagineu-vos-ho com estaria el **malaurat** home, malaint els seus passos i ademes la nit perduda. Perque ara en lloc d'una gepa ne tenia dos.

Rondalles i llegendes en llengua valenciana. 2

Emili Miedes Bisbal

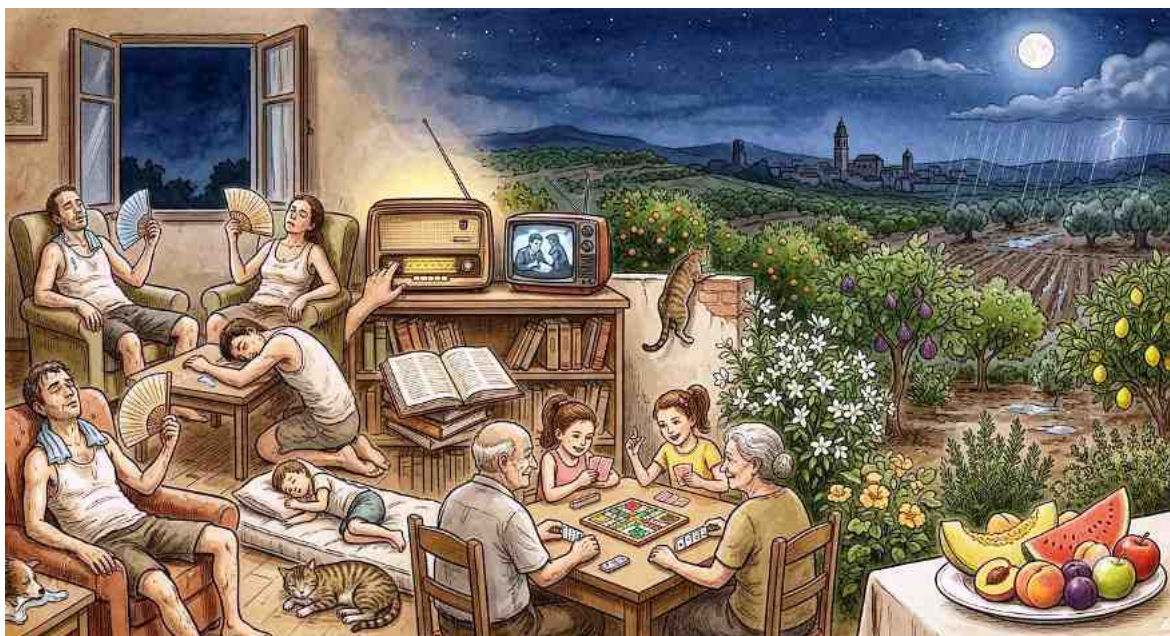
Valencia, 1988

¿CONEIXIEU QUE... tant **Galileo Galilei** com **Tycho Brahe** s'interessaren pel treball del valencià **Jerónimo Muñoz**? En el segle XVI la ciència en Espanya estava baix minims; no obstant, aparegueren algunes figures que realisaren, a pesar de les dificultats, una labor important. Es el cas de **Jerónimo Muñoz** (1520-1591), professor de matemàtiques i hebreu de l'Universitat de Valencia, qui publicà el *Libro del nuevo cometa*, el qual arreplegava les seues observacions sobre la supernova apareguda en 1572. El danès **Tycho Brahe**, el millor astrònom observacional de la seua època, estudià el mateix fenomen i volgué un exemplar del llibre de Muñoz per a contrastar les dos observacions; conseguí un exemplar, però no trobà a ningú que poguera traduir-lo de l'espanyol. La publicació d'este llibre supongué una frustració per a Muñoz, pel poc de cas que li feu un públic desinteressat per la ciència i pels problemes que li ocasionaren les idees que plantejava, contràries a la ciència aristotèlica "oficial". En conseqüència, decidí no tornar a publicar cap llibre més. No obstant, a través dels apunts dels seus discípuls el seu treball tingué certa difusió, arribant a **Galileo**, qui utilitzà els càlculs de Muñoz, mencionant-lo en la seua obra.

Per Josep Peiró i Bertomeu

Text tret del *Rogle*

Fotuda caloreta...

Entre Paterna i Bétera, amunt i avall fugint de les bascoses nits de Juliol; farts de bascolls banyats, de duches i refrescadets d'urgència, d'esquenes que s'apeguen a les antigues camisetes de tirants... buscant la reconfortadora nit en briseta suau que acompanye a la sòn, sempre difícil de conseguir per ad alguns maldormidors i en apretonets miccionals.

Pero tenim la ràdio, música acaronadora que te fa ballar en un toc de folia junt a les séries policíiques i alguna peliculeteta de calitat (si saps triar)... i els fidels llibres que t'enriquixen i t'aporten algunes idees per a acceptar l'etern repte d'un foli en blanc... i la família, sobretot les dos netetes menudes que, segons creixen, van deixant oblidats als yayets quan volen jugar en elles al dominó-chamelo, al parchís o ad algun nou joc d'endevinar animallets, ciutats, monuments... i el perfum dels gesmilers, i els lladrits-comunicació de dos dotzenes de gossets, i les rinyes dels gats que pareixen plors de chiquets en mal de pancheta, i el cant de victòria del muçol quan ha conseguit caçar... i el requeterrepetitiu sò de les tórtolles turques o les blanques urraques embafadores; enguany no he vist fardes-ardilles perseguint-se per la pinada... i algunes tronades d'estiu d'esgarrafadors rellamps en sec esclafit final... i la pluja a colps, sense trellat que nos regala l'enamorador olor a terra banyada, aspirat en brinets de romer i tomello-timonet... i els pins, les garroferes, les oliveres, les llimeres, la figuereta, el llironer-lledoner... feliços de mostrar les fulles netes i brillants en acabant de l'arruixó de vida... i el goig-plaer de menjar-te bones frutes com ara melons, d'aigua o d'Alger i de tot l'any o tendrals, bresquilles, nectarines, paraguayes (els antics maricons) prunes grogues o roges, pomes, cireres... i les becadetes en poc o molt d'èxit pero sempre abellidores en acabant d'unes notícies que següixen "informant" de la misèria política roja o blava, casolana i internacional en les salvajades de Gaza, Ucraïna i en tantíssims llocs del món on malviuen –o malmoren- com poden, hòmens, dònnes, chiquets i animallets innocents mentres busquen quemenjar i

l'esperança d'un millor pervindre en este injust i insolidari “primer món” al que nomenen aixina fòra de tota lògica per a mi... i vindrà la primavera d'hivern-autumne, un peliu més fresqueta i ixcà més agermanadora quan va acurtant el dia... i se van fent chicotets els ya eterns problemes del valencianisme –sempre trossejat- quan vius (en massa comoditat i molt d'egoisme) tantes i tan crues realitats com la nostra riuà-barrancà-pantanà-dana o les ya citades adés.

I qué li anem a fer en esta vespradeta de l'1 d'agost 2025, Aureli López.

750 aniversari de la mort de Jaume I el Conquistador

L'any 2026 marca una fita de profunda rellevància històrica i cultural: el 750 aniversari de la mort de Jaume I el Conquistador, ocorreguda en València el 27 de juliol de 1276. Este monarca no va anar solament un estratega militar lluent, sino l'autèntic arquitecte polític de la Corona d'Aragó i el fundador del Regne de València i el Regne de Mallorca. El seu llegat, llunt de diluir-se en els sigles, permanenceix com la pedra angular de l'identitat dels territoris que va modelar.

Naixcut en Montpeller en 1208, Jaume I va afrontar una infància turbulenta, pero la seua madurea va estar definida per una audaç visió expansiva. La conquesta de Mallorca en 1229 i l'històrica entrada en la ciutat de València en 1238 reconfiguraron el mapa peninsular. No obstant, la seua grandea no va radicar únicament en les armes. El Conquistador va destacar per la seua capacitat legislativa en otorgar els *Furs* de València, un còdic legal pioner que va dotar al nou regne d'institucions pròpies i un alt grau d'autonomia dins de la Corona. Aixina mateix, va dictar el *Llibre del Consolat de Mar*, regulant el florent comerç marítim mediterràneu.

Més allà de la política, Jaume I nos va llegar el *Llibre dels Fets*, la primera gran crònica autobiogràfica migeval en una llengua romançada. A través de les seues pàgines, el rei es mostra humà, detallant les seues batalles, els seus temors i la seua profunda fe, permetent-nos connectar directament en la seua mentalitat setcents cinquanta anys despuix.

Hui, la commemoració del seu decés invita a reflexionar sobre les raïls compartides i l'evolució de la nostra societat. Jaume I el Conquistador no és solament una estàtua en una plaça o un nom en els llibres de text; és el símbol d'una herència viva que segueix definint el caràcter, la cultura i les institucions de l'alce valencià.